

Handleiding Les 1: Een verklarende tekst schrijven over het broeikaseffect

Vooraf

Deze schrijfles is dit jaar de derde waarin leerlingen oefenen in het genre *verklaren*. Het is een *oefenles*, waarin ze de VOGELS-strategie om een verklarende tekst te schrijven toepassen. De leerlingen hebben dit geleerd in de les over Oekraïne (week 5). Na deze *oefenles* volgt later nog een *oefenles verklaren*.

Nieuwsbegriponderwerp

Deze les sluit aan bij het Nieuwsbegriponderwerp Wubbo Ockels. Wubbo Ockels streed voor een duurzaam beheer van de planeet aarde en hij bedacht steeds manieren om het broeikaseffect tegen te gaan. Bijvoorbeeld door andere manieren van energie opwekken. Naar aanleiding van de strijd van Wubbo Ockels tegen het broeikaseffect is dit verschijnsel onderwerp in de schrijfles.

Overzicht van de schrijftaak

De instructieles bestaat uit twee lesmomenten. Neem ter oriëntatie de twee lessen door met de leerlingen: wat gaan ze doen en wat is het doel van de opdrachten, wat gaan ze leren? Leerlingen weten dan waar ze naartoe werken (ca 5-7 minuten).

1. In les 1 doen leerlingen kennis op over het onderwerp. Ze bekijken een filmpje over het broeikaseffect. Aan de hand daarvan maken ze een schema met oorzaken en gevolgen. Gezamenlijk maken ze een zo volledig mogelijk schema dat op het bord komt.
2. In les 2 schrijven de schrijfmaatjes samen de verklarende tekst over het broeikaseffect. De teksten zijn bedoeld als leesmateriaal voor kinderen uit andere groepen die meer over het broeikaseffect willen leren. De schrijfmaatjes schrijven ieder een deel van die tekst: de een over de oorzaken, de ander over de gevolgen. Tenslotte voegen ze de tekstdelen samen tot één tekst.

Voorbereiding

- Lees vooraf beide lessen door.

Handleiding Les 1

Materiaal

- Voor iedere leerling schrijfopdrachten les 1 (B), inclusief schema.
- Voor elk schrijfduo een leeg vel om een schema op te maken (opdracht 3).
- Voor iedere leerling een schrijfblad of schrift om de tekst te schrijven.
- Filmpje op www.youtube.com/watch?v=Z_OVinEflSo ('Waarom is het belangrijk dat we meer duurzame energie gaan gebruiken?') bij opdracht 3.

OPDRACHT 1 Wat ga je schrijven: een verklarende tekst

1. Herinner de leerlingen aan de leesles en de film over Wubbo Ockels. Wubbo Ockels was heel veel bezig met onze aarde: hij vond dat we heel zuinig moesten zijn op de planeet aarde. Daarom moeten we bijvoorbeeld schonere energie gebruiken zoals zonne- en windenergie. Alleen dan kunnen we iets doen aan het broeikas-effect. Maak duidelijk dat het belangrijk is dat iedereen goed weet wat het broeikas-effect is, wat de oorzaken ervan zijn en wat de gevolgen: 'Ook op school willen wij daar aandacht aan besteden en daarom gaan wij teksten schrijven over het broeikas-effect. Als we dat goed doen, kunnen kinderen in andere klassen die iets willen weten over het broeikas-effect jullie teksten lezen.'
2. Vraag de leerlingen wat voor soort tekst ze moeten schrijven: de lezer moet lezen wat het broeikas-effect is en wat de oorzaken en gevolgen ervan zijn. Welke strategie hoort daarbij? (Tips: bij de les over Oekraïne schreven ze ook zo'n tekst. Laat eventueel de leerlingen kiezen tussen BEVER, KLUN, SLAK en VOGEL)
3. Laat de leerlingen opschrijven wat de betekenis van de afkorting is (**V**erschijsel, **O**orzaken, **G**evolgen nu en **L**ater, **S**chema).

OPDRACHT 2 Filmpje kijken en aantekeningen

1. Laat de leerlingen het schema (blz. 2 opdrachtblad) voor zich nemen en kondig aan dat ze een filmpje gaan bekijken over het broeikas-effect. Leg uit: in het filmpje wordt heel veel uitgelegd over het broeikas-effect. Daardoor kun je straks ook veel opschrijven. Maar, je kunt het allemaal niet onthouden. Daarom noteer je in het schema de oorzaken en gevolgen die aan bod komen in het filmpje. Neem het schema met de leerlingen even door.
2. Speel de film af.

OPDRACHT 3 Een oorzaak-gevolgschema maken met je schrijfmaatje

Laat de leerlingen werken in duo's. Ze nemen een leeg blad, leggen hun schema's naast elkaar en maken samen een zo volledig mogelijk nieuw schema met behulp van hun schema's van opdracht 2. Ze mogen er in het nieuwe schema ook nog vakjes en pijlen bijtekenen als ze dat nodig vinden. Wijs erop dat het een schema met *oorzaken* en *gevolgen* moet worden.

Een gezamenlijk schema maken

1. Zet het woord *broeikas-effect* op het bord en laat de duo's zo veel mogelijk oorzaken en gevolgen noemen waarmee u het schema op het bord aanvult. U kunt ook leerlingen naar het bord laten komen om hun oorzaken en/of gevolgen erbij te schrijven. Vraag goed door. Is veel autoverkeer een oorzaak van het broeikas-effect? Of kun je er nog iets tussen zetten? In dit geval wel: veel verkeer → veel uitlaatgassen → uitstoot van CO₂ → broeikas-effect. Bij gevolgen kan men bijvoorbeeld denken aan: opwarming van de aarde → Noordpool en Zuidpool smelten → zeelevel stijgt → overstromingen
2. Bewaar het schema op het bord voor les 2.

Afronding

Vertel de leerlingen dat ze in de volgende les hun verklarende tekst voor de broeikasles mogen schrijven. Maak afspraken over bewaren en/of printen van de gemaakte schema's.

Handleiding Les 2

Materiaal

- Voor iedere leerling schrijfp opdrachten les 2 (B).

OPDRACHT 4 Oefenen met oorzaak-gevolgwoorden

1. Herinner de leerlingen aan les 1. Wat hebben ze toen gedaan?
2. Leg de leerlingen uit: vandaag gaan ze hun tekst over het broeikaseffect schrijven. Laat de leerlingen aangeven wat voor tekst het wordt (verklarend) en wat de strategie is (VOGELS).
3. Leg uit dat je in een verklarende tekst ook altijd verschijnsel, oorzaken en gevolgen moet verbinden (was ook aan de orde in de Oekraïne-les, week 5). De leerlingen zien op hun opdrachtblad welke woorden ze hiervoor kunnen gebruiken en oefenen met het maken van zinnen met oorzaak-gevolgwoorden.
4. Vestig de aandacht op het feit dat de teksten van de leerlingen bedoeld zijn voor kinderen in andere klassen. U kunt dat met collega's regelen.

OPDRACHT 5 Een verklarende tekst schrijven met je schrijfmaatje

1. Laat de leerlingen in duo's werken.

Zelfstandig

Werken ze zelfstandig, leg dan indien nodig samenvattend de opdracht uit:

- a. Verdeel de taken: leerling 1 beschrijft de oorzaken, leerling 2 de gevolgen.
- b. Schrijf je tekst: eerst het verschijnsel! Daarna de oorzaken, of de gevolgen.
- c. Illustreer je tekst met afbeeldingen, tekeningen, een schema enzovoort.
- d. Lees elkaars teksten, zet een + bij wat je duidelijk vindt en een – bij wat je nog niet duidelijk vindt.
- e. Verbeter je tekst.

Met begeleiding

Andere leerlingen begeleidt u stap voor stap:

2. Ze verdelen de taken (of u doet dat): één schrijft een tekst over de oorzaken van het broeikaseffect, de andere over de gevolgen van het broeikaseffect.
3. Allebei beginnen ze hun tekst met het verschijnsel (het broeikaseffect). Wijs hen op de voorbeelden van aanloopzinnen op hun opdrachtblad.
4. Geef de leerlingen voldoende tijd om de tekst te schrijven en daarna hun tekst te illustreren met afbeeldingen, tekeningen, een schema enzovoort. Houd in de gaten of ze voortgang maken: verschijnsel, oorzaken/gevolgen, illustraties.
5. Geef daarna de duo's opdracht om elkaars teksten te lezen: ze zetten een + bij wat ze duidelijk vinden en een – bij wat ze nog niet duidelijk vinden.

6. De leerlingen verbeteren aan de hand van de feedback hun tekst en voegen daarna beide teksten samen.

OPDRACHT 6 Terugkijken: het schrijven bespreken

Laat de leerlingen de vragen op het opdrachtblad beantwoorden.

Laat daarna twee of drie leerlingen vertellen: wat vinden ze het belangrijkste dat ze geleerd hebben vandaag?

Afronding

Bespreek met de leerlingen wanneer en hoe ze de leesteksten aan een klas, of juf/meester geven.

Verschillen in de lessen tussen niveau A en B

	B	A
Signaalwoorden	Meer voorbeelden dan bij A.	Minder voorbeelden dan bij B.
Opdrachtblad	Complexere formulering.	Eenvoudigere formulering.
Schema + tekst	Complexere oorzaak-gevolgketens.	Minder complexe oorzaak-gevolgketens.
Schema	Leeg.	Gedeeltelijk ingevuld.
Uitleg bij schrijven (opdracht 5)	Voorbeelden van aanloopzinnen bij moeilijkere onderwerpen.	Voorbeelden van aanloopzinnen bij eenvoudige onderwerpen.

Rubrics

Verschijnsel	4	3	2	1
Wordt het verschijnsel goed voor het voetlicht gebracht?	Een duidelijke beschrijving van het verschijnsel.	Een redelijke beschrijving van het verschijnsel.	Het verschijnsel wordt genoemd, maar niet beschreven.	Het verschijnsel wordt niet of onduidelijk genoemd.

Oorzaken of gevolgen	4	3	2	1
Worden oorzaken of gevolgen goed beschreven?	Een uitvoerige beschrijving van de gevolgen of de oorzaken van het verschijnsel.	Er zijn aardig wat gevolgen of oorzaken van het verschijnsel beschreven, maar een belangrijk(e) ontbreekt.	Er zijn te weinig oorzaken of gevolgen van het verschijnsel beschreven.	Er is maar één of geen oorzaak of gevolg van het verschijnsel beschreven.

Opbouw	4	3	2	1
Is de tekst met oorzaken logisch opgebouwd?	De tekst begint met het verschijnsel, daarna volgen de oorzaken (en eventuele oorzaken van oorzaken). De tekst is een duidelijk en samenhangend geheel.	De tekst begint met het verschijnsel, daarna volgen de oorzaken (en eventuele oorzaken van oorzaken). Maar de tekst lijkt meer een opsomming dan een samenhangend geheel.	De tekst begint met het verschijnsel, maar de erop volgende oorzaken zijn niet duidelijk geordend. Of oorzaken zijn er wel maar het verschijnsel is vergeten.	Het verschijnsel en de oorzaken staan door elkaar.

Opbouw	4	3	2	1
Is de tekst met gevolgen logisch opgebouwd?	De tekst begint met het verschijnsel, daarna volgen de gevolgen (en eventuele gevolgen van gevolgen). De tekst is een duidelijk en samenhangend geheel.	De tekst begint met het verschijnsel, daarna volgen de gevolgen (en eventuele gevolgen van gevolgen). Maar de tekst lijkt meer een opsomming dan een samenhangend geheel.	De tekst begint met het verschijnsel, maar de erop volgende gevolgen zijn niet duidelijk geordend. Of gevolgen zijn er wel maar het verschijnsel is vergeten.	Het verschijnsel en de gevolgen staan door elkaar.

Zins-formulering	4	3	2	1
Worden passende signaalwoorden gebruikt?	Signaalwoorden worden waar mogelijk gebruikt en juist toegepast.	Hier en daar signaalwoorden, juist toegepast.	Een aantal signaalwoorden, (soms) niet goed toegepast.	Geen of een enkel signaalwoord.